

NORDJYLLAND 17.05-20.05.2007

NATURHISTORISK FORENING FOR NORDSJÆLLAND

Indholdsfortegnelse

Side 1

Dagmar Levisen og Lene Køhlers dagbogsnotater fra turen	3 - 34
Torsdag den 17/05	3
Store Blåkilde	3
Madum Sø	5
Fruesko-indhegningen og Lille Blåkilde	6
Ravnkilde	9
Fredag den 18/05	11
Store Vildmose 1 stop	12
Store Vildmose 2 stop	12
Gølbjerget og Ulvedybet	14
Klim Kalkovn	16
Grønnesand	18
Svinkløv Klitplantage	19
Lørdag den 19/05	21
Vejlerne Krap tårnet	21
Vejlerne Centralslusen	22
Vejlerne Kærup Holme skjulet	23
Kirsten Kjærs Museum	24
Bulbjerg	25
Torup strand	27
Søndag den 20/05	29
Vilsted Sø	29
Ertebølle Hoved	30
Lovns Halvø	32
Bilag	
Fugleliste noteret i bussen under hjemturen	35

Torsdag den 17/05

Vi stod meget tidligt op, da vi allerede skulle mødes i Hillerød kl. 7.30. Det var et forrygende dårligt vejr med rusk og regn. Det var godt, vi skulle sidde i en bus det første stykke af vejen. Vi kom til stationen 7.15 og en knald-gul bus fra Jyttes busser var der allerede. Vores chauffør Solvej var i fuld gang med at pakke bussen med diverse kufferter. Alle kom i god tid og så glade og forventningsfulde ud. Vi kom af sted lige på slaget. Der var ikke megen snak på den første del af turen. Mange sad og små-blundede, læste avis eller løste Su du ko. Vi kørte ad landevej 6 mod Roskilde og videre af 14 mod Ringsted. Her kom vi ind på motorvejen E20. Det regnede stadigvæk, men på vejen over Fyn begyndte det at lysne. Vi havde ½ times pause på en rasteplads lige før Lillebæltsbroen, hvor vi kunne gå lidt rundt. Bagved cafeteriaet var der borde og bænke. Vinden var stadig koldt, men det regnede ikke, så vi nød en kop te og et knækbrød. Vi fortsatte af E45 indtil afkørsel 37, hvor vi skulle ind til Hobro station. Her ventede vores guide Sigurd Christensen. Han skulle vise os alle de spændende ting, der var målet for vores tur. Vi fik udleveret en mappe med forskellige naturfoldere over mange af de steder, vi skulle besøge. Nu havde vi masser af læsestof og forventningerne steg. Sigurd havde givet os en fotokopi over forskellige former for kilder, og han forklarede lidt om deres principper inden vores 1.stop ved Store Blåkilde. Vi startede med at spise de medbragte klemmer på rastepladsen, inden vi gav os på vej til kilden.

Store Blåkilde

Danmarks største kildevæld ligger lige udenfor Rold skov. Store Blåkilde er en såkaldt dam- eller bassinkilde og ligner umiddelbart en lille sø. Den har et krater, der er 12 m i diameter og 4 m dyb, hvorfra der vælder 35.000 m³ vand op i døgnet. Det fornemmer man ikke, da vandfladen er rolig. Vandet har hele året en konstant temperatur på 7-8°C. Kilden har fået sit navn på grund af den særlige blå farve, der opstår som kombination af det meget klare vand, kridtfladerne på bunden og den blå himmel.

Store Blåkilde

Ved og på vej til kilden fandt vi

Eng-Nellikerod
 Håret Høgeurt
 Kornet Stenbræk
 Hvid anemone
 Engkarse
 Eng-Kabbeleje
 Tue-Kæruld
 Bredbladet Mærke
 Top-Star
 Dynd-Padderok
 Krageklo

Geum rivale
Hieracium pilosella
Saxifraga granulata
Anemone nemorosa
Cardamine pratense ssp. pratense
Caltha palustris ssp. palustris
Eriophorum vaginatum ssp. vaginatum
Sium latifolium
Carex paniculata
Equisetaceae fluviatile
Ononis

Bukkeblad (bl)
Alm. Mjødurt
Engblomme
Tormentil
Skov-hanekro

Menyanthes trifoliata
Filipendula ulmaria
Trollius europaeus
Potentilla erecta
Galeopsis bifolia

Engblomme *Trollius europaeus*

Alm. Gederams
Alm. Hæg
Eng-Rævehale

Epilobium angustifolium
Prunus padus ssp. padus
Alopecurus pratensis

Vi gik ud til landevejen, hvor Solvej skulle samle os op. Der var en lille kommunikationsbrist. Solvej holdt og ventede ved en anden sidevej. Det er godt at have en mobiltelefon med, så hun kunne hente os, der hvor vi stod. Nu skulle vi til Madum sø. Sigurd lokkede Solvej ned af en forkert markvej, men ingen problemer, Solvej bakkede bare ud igen. Den vej, vi skulle ned ad, var ikke meget større. Der var næsten ikke plads til bussen mellem dybe grøfter og store brændestabler. Vi kunne holde nede på en lille skov P plads.

Madum Sø

Madum sø er Himmerlands største sø, ca 200 ha og med en største dybde på ca. 8 m. Søens vand fremtræder meget klart som følge af et meget lavt indhold af næringsstoffer og den deraf følgende lave planktonproduktion, en såkaldt lobelia-sø. Madum sø har underjordiske afløb gennem sprækker i kalkundergrunden.

Vi gik ned af en kort skovsti, hvor der var temmelig mudret. Sigurd fortalte om de tre meget specielle planter der vokser i denne sø, og vi var heldige at finde dem alle tre.

Tvepibet Lobelia
Brasenføde
Strandbo

Lobeliaceae dortmanna
Isoëtes
Littorella uniflora

Bogfinke

Motacilla cinerea

Bussen kunne ikke vende på den lille plads, så endnu en gang måtte Solvej bakke. Denne gang et langt stykke. Det var ikke nemt at komme ud på skovvejen, men det klarede hun som en mis, godt gået. Mens vi kørte fik vi en historie om røverne fra Rold. Rold skov var gennem århundrede forbundet med uhygge og voldelige røveroverfald. I 1800-tallet kulminerede dette med et rent røverbælde i Midthimmerland, men i 1830'erne lykkedes det at optrevle en bande på flere hundrede personer. Retssagen mod dem tog syv år fra 1837-1844, hvor 250 blev dømt. Den største skurk var Bettefanden.

Lene ” hørte”, at vi havde set en femtoppet Lappedykker. Det var nu fem toppede lappedykkere UPS!

Vi fortsatte nu gennem Skørping og op af Buderupholmvej og parkerede ved den nordligste af de to parkeringspladser. Nu skulle vi heldigvis rigtig ud og gå. Senere ville vi blive samlet op af bussen i nærheden af Rold Storkro.

Fruesko-indhegningen og Lille Blåkilde.

Vi gik nu ind mod Fruesko indhegningen, og kom først til et fugletårn. Der var en fin udsigt der oppe fra. Man kunne se bakker og dale og søer og en masse træer. Her blev det besluttet, at vi skulle indsamle de planter, vi så på vejen. Vi kunne så senere lave en lille udstilling. Vi så bl.a.

Krybende Læbeløs *Ajuga reptans*

Majblomst
Pille Star
Stor-Fladstjerne

Maianthemum bifolium
Carex pilulifera ssp. pilulifera
Stellaris holostea

Smalbladet Vikke
 Mangeblomstret Frytle
 Håret Frytle
 Fjerbregne
 Fløjlgræs
 Skovsyre
 Stor Konval
 Skovmærke
 Liljekonval
 Bjerg-Ærenpris
 Enblomstret Flitteraks
 Krybende Læbeløs
 Sanikel
 Krat-Viol
 Skov-storkenøb
 Stinkende Storkenøb

Vicia angustifolia var. *angustifolia*
Luzula multiflora
Luzula pilosa
Athyrium filix-femina
Hokus lanatus
Oxalis acetosella
Polygonatum multiflorum ssp. *multiflorum*
Galium odoratum
Convallaria majalis
Veronica montana
Melica uniflora
Ajuga reptans
Sanicula europaea
Viola riviniana
Geranium sylvaticum
Geranium robertianum var. *robertianum*

Der var flere fra gruppe, som var oppe og kigge ind i indhegningen med frueskoene. Det var tidligt på sæsonen, så der var ingen planter i blomst. Man så kun nogle blade fra

Skilt ved indhegningen

Fruesco set i indhegningen i 2001

Fruesco
 Stor Mejse
 Bjerg-Ærenpris
 Skovstjerne
 Skarvgræs
 Skovsalat
 Skov-Høgeurt
 Blåbær
 Alm. Fruebær
 Løvkarse
 Gærde-Vikke
 Tveskægget Ærenpris
 Majblomst
 Miliegræs
 Alm. Kvalkved

Cypripedium calceolus
Parus ater
Veronica montana
Trientalis europaea
Equisetum hyemale
Mycelis muralis
Silvaticiformia-gruppen
Vaccinium myrtillus
Rubus saxatilis
Alliaria petiolata
Vicia sepium var. *sepium*
Veronica officinalis
Maianthemum bifolium
Milium effusum
Viburnum opulus

Vejen til Lille Blåkilde slyngede sig højt oppe på åsen og der var en trappe ned til kilden. Ved Lille Blåkilde fik vi et plastik-krus, så vi kunne smage det friske kildevand. Hvis vi havde været der en meget varm sommerdag, kunne vi have følt at vandet holdt sine 7-8°C, men da det var koldt og blæsende, var dette ikke så umiddelbart tydeligt.

Lille Blåkilde er på trods af sit navn, den vandrigeste af kilderne i Rold Skov med 150 liter/sekund eller 13.000 m³ i døgnet. Kilden kommer direkte ud af jorden fra foden af en skrænt og er derfor en typisk strømkilde. Den kommer over et bredt område.

Der smages på vandet

Tykbladet Ærenpris
Alm. Bjørneklo
Angelik
Alm. Hulsvøb
Skov-Galtetand
Eng-Nellikerod
Almindelig Mjødurt
Alm. Benved

Veronica beccabunga
Heracleum sphondylium ssp. sphondylium
Angelica sylvatica
Chaerophyllum temulum
Stachys sylvatica
Geum rivale
Filipendula ulmaria
Euonymus europaeus

Der var en stente, som vi skulle over og så gik vi ind mellem nogle ”stævnedede bøge”, der var vinde og skæve og med mange stammer

Bøg

Fagus sylvatica

Vi kom ud af skove og fortsatte ad stien. Vi havde en flot udsigt over Gravlev by og Gravlev sø, som er ved at blive til sø igen efter at have været drænet helt væk. Vi gik langs med Lindenberg ådal. På det åbne område så vi

Hulkravet kodriver
Gyvel
Liden Milturt

Primula veris
Cytisus scoparius
Chrysosplenium alternifolium

Vi hørte en Gøg og oven over os fløj to Ravne. De mobbede senere en musvåge

Gøg
Ravn
Musvåge

Cuculus canorus
Corvus corax
Buteo buteo

Nu var vi ved, det som Sigurd kaldte, den smukkeste kilde, og han fortalte om Vårfluelarver, som levede i kilden. Vårfluelarven har været der, siden isen trak sig tilbage efter istiden, og kan kun overleve, fordi vandet er rent og har samme temperatur hele året rundt.

Ravnkilde.

Kilden ligger ved foden af Rebild Bakker, på den østlige side af Gravlev-dalen. Det er en sumpkilde. Fra et sumpet, mosdækket område ved foden af bakken siver vand frem og samler sig i mindre strømme. De slutter sig sammen i en større bæk, som ender i Lindenberg å. Af hensyn til stedets sjældne planter må man ikke vade rundt i selve kilden, hvor der bl.a. vokser meget sjældne mosser. Der findes desuden andre planter og dyr, som ellers er forsvundet fra Danmark. De har kunnet overleve her i kilden siden istiden p.g.a. kildens konstante temperatur.

Vadesten ved Ravnkilde

Brøndkarse

Rorippa

Inden vi kom hen til bussen, kom vi forbi en græsset eng. Her stod

Almindelig Milturt

Chrysosplenium alternifolium

Maj-Gøgeurt

Dactylorhiza majalis ssp. majalis

Kornet Stenbræk

Saxifraga granulata

Knold-Ranunkel

Ranunculus bulbosus

Foder-Kulsukker

Symphytum asperum x S. officinale

Det var en fin tur og bussen ventede på en parkerings plads i nærheden af Rold Storkro. Nu skulle vi mod vores mål Feriecenter Slettestrand. Vi kørte på tværs over de Himmerlandske heder.

De Himmerlandske Heder er resterne af et kæmpestort hedeområde, der indtil 1800-tallet dækkede store dele af Vesthimmerland fra Limfjorden til Rold Skov. Opdyrkning og tilplantning af de titusinder af hektar hede, der fandtes engang, betyder at der nu reelt kun er omkring 900 ha tilbage. De Himmerlandske heder er i modsætning til hederne i Vestjylland ret kuperede, idet de ligger på morænebakker, dækket af flyvesand.

Vi kørte forbi Nørlund slot, som engang havde været en veritabel røverborg. Nu var der i det hvide hus, som lå foran slottet, et godt spisested, som hørte til den dyre slags. Snart kom vi til den første rundkørsel i Års. Der fik vi en tur hele vejen rundt, mens Sigurd fortalte, at Per Kirkeby havde udsmykket rundkørslerne og flere bygninger i byen.

Sigurd fortalte også om Gundestrup karret som den 28. maj i 1891 blev fundet af Jens Sørensen under tørvegravning i Rævemosen nogle kilometer øst for Års i Gundestrup. Vægten var 8.885 gram sølv med en lødighed på 970. Det gav en pæn findeløn. Vi fik en rundtur mere i en anden rundkørsel. Denne gang var det vist ikke for at beundre udsmykningen, men bare for sjov.

Videre over Aggersund broen gennem Fjerritslev og ud til Slettestrand. Da vi ankommer til feriecenteret stillede vi vores bagage i receptionen, og gik direkte ind i spisestuen, hvor der var reserveret tre store borde til vores gruppe. Der stod koldt vand i kander, men Peter købte en flaske rødvin til os tre. Middagen bestod af kogte kartofler, rødt oksekød og to forskellige salater, den ene med pasta-skruer. Desuden stod der syltede hvidløg, soltørrede tomater og oliven. Maden smagte ganske udmærket. Fruen bød velkommen og fortalte, at alt var økologisk og at brødet var hjemmebagt.

Efter måltidet fik vi vores værelser og gik derover for at få pakket ud. Lejligheden bestod af en dejlig stor stue med åbent køkken og to soveværelser. Dagmar fik det værelse, der var nærmest altanen. Efter vi havde pakket ud, gik vi over og fik te og kaffe. Dagmar og Peter købte dertil hver en valnøddetærte. Ingerlise sad sammen med to andre og nøgledede nogle af de indsamlede planter. Samtidig kunne vi se alle de mange arter, der var fundet. I vores liste har vi slet ikke har alle de arter med. Thyge havde lige været ude i sumpen før aftenkaffen og havde set årets første Tornskade. Vi gik over i lejligheden. Vi trængte til at slappe lidt af og nød et ekstra glas rødvin, inden vi gik på langs. Det havde været en lang og begivenhedsrig dag.

Fredag den 18/05

Vi stod op i god tid, så vi havde pakket taskerne og lavet teen, inden vi skulle over og spise morgenmad, som først var klar kl. 8. Men den var til gengæld ganske overdådig med joughurt, tykmælk, havregryn, cornflakes og forskellige slags drys. Der var masser af forskellige slag morgenbrød samt hjemmebagt rugbrød og franskbrød. Flere slags oste og endnu flere slags marmelader. Kaffe, urtete og diverse teposer. Der blev stillet mad frem, så vi kunne få smurt nogle madpakker med forskellige slags pølser, leverpostej og ost. Desuden var der også frugt til madposen. Det gik fint med at blive klar til kl. 9, hvor vi skulle køre.

Vejret var koldt og blæsende, men det regnede dog ikke. Vi kom af sted og kørte langs med Lien "De blå bjerge". Det er en stenalderskrænt, som efter landhævningen i Vendsyssel nu ligger inde i landet. Videre forbi Fosdalen og Langdalen, hvor Sigurd sagde, at her havde Bernt Løjtnant engang fundet en sjælden plante. Men Sigurd sagde ikke, hvad det var for en. Så kan man gå der med sin store nysgerrighed.

Sigurd fortalte også, at skovvæsenet fældede masser af grantræer i området i et forsøg på at stoppe Typografbillen, der var blevet en stor trussel mod grantræerne i hele landet. Den er granens værste fjende. Dens gangsystem, som kan dræbe træet, består af et centralt kammer, hvor hannen holder til, samt af to såkaldte modergange 10-15 cm lange. Den ene går opad, den anden nedad, hver lavet af en hun. Derfra udgår der vinkelret indtil 5 cm lange meget tætsiddende larvegange, med en larve i hver gang.

Typografbille

Ips typographus

Vi kørte gennem Sandmosen, hvor der var meget fladt. Området er hævet havbund. Jorden var sandet og mager, og rapsmarkerne var tynde med langt mellem planterne. Klitbønderne sloges med sand og lyng i det magre landskab. I den her del af landet opstod Andelsbevægelsen.

Vi fortsatte ud på landevej 55 og drejede derefter th. ad 559 ind i Store Vildmose, hvor Sigurd fortalte om højmosen, centralgården og nummergårdene. Han talte indgående om den store indsats mod kvægsygdommen kalvekastningsfeber, en sygdom som var en stor svøbe før i tiden. Her i det øde område i mosen, kunne man på nummergårdene isolere de unge dyr, og derved få sygdommen udryddet.

Senere, da vi havde vores første stop, fortalte han om selve dannelsen og om opdyrkningen af mosen.

Vi hører om Vildmosen ved en kartoffelmark i Store Vildmose

Store Vildmose 1 stop

I stenalderen, for 5.000-6.000 år siden, var Store Vildmose en del af et lavvandet hav. I bronzealderen begyndte landet at hæve sig, og i jernalderen var området blevet så tørt, at datidens bønder kunne opdyrke det. Kultiveringen og et ændret, mere fugtigt klima udpinte og udvaskede jorden for næringsstoffer. Det gav ideelle betingelser for tørvemossen, der bredte sig fra de fugtigste steder og efterhånden kom til at dække store områder oven på hustomter, grave og marker. Fronten af *Spagnum* kunne vandre 3 m hvert år. Store Vildmose dækkede engang 7000 ha., men nu er der kun 450 ha. tilbage. Opdyrkningen af Vildmosen begyndte i 1921. Under 2. verdenskrig foregik endvidere en meget omfattende tørvproduktion. Ved tørvegravning, afvanding og genopdyrkning er anlæggene fra jernalderen dukket frem igen. Afvandingen, der er en betingelse for opdyrkningen, betyder, at tørv nedbrydes og formulder. 50.000 tons tørv nedbrydes hvert år og, og jorden falder sammen. Fortsætter opdyrkningen er tørvene væk om ca. 50 år.

Meget af højmosen er opdyrket, fortrinsvis med kartofler. Langt inde i mosen, så vi en af de store støvsugere, som sugede det tørre spagnum op. Sigurd fortalte om Pindstrup mosebrug, som her har stor produktion af tørvemuld hele sommeren.

Der er bevaret lidt af højmosen og der kikkede vi efter planter i den våde svuppene mose

Alm. Tranebær
Muldebær bl.
Alm. Rosmarinlyng
Klokkelyng

Vaccinium oxycoccos ssp. oxycoccos
Rubus chamaemorus
Andromeda polifolia ssp. polifolia
Erica tetralix

Muldebær bl. *Rubus chamaemorus*

Egespinder *Lasiocampa quercus*

Vi kørte forbi en masse kartoffelmarker. Kartofflerne kan slet ikke gro der uden tilførsel af en masse gødning. Kartofflerne skal dyrkes i vekseldrift med korn, da jorden ellers bliver totalt udpint.

Store Vildmose 2 stop

Tue-Kæruld
Alm. Rosmarinlyng
Egespinder
Brombærfugl
Alm. Tranebær
Spidssnudet frø

Eriophorum vaginatum ssp. vaginatum
Andromeda polifolia ssp. polifolia
Lasiocampa quercus
Callophrys rubi
Vaccinium oxycoccos ssp. oxycoccos
Rana arvalis

Penselspinder

Brombærfugl *Calloprys rubi*

Rundbladet Soldug
 Kogleaks
 Vild Kørvel
 og en lille frysende sommerfugl
 Brombærfugl/Grøn Busksommerfugl
 Penselspinder

Drosera rotundifolia
Scirpus
Anthriscus sylvestris
Calloprys rubi

Formiddagskaffe i Store Vildmose

Vi fik kaffe og rundstykker på hjørnet af Damvej. Det havde Sigurd haft med. Det var en rigtig god oplevelse at stå der midt i mosen og holde fælles kaffebord. Det var dejligt med noget varmt at drikke, da vinden var temmelig kold.

Vi kørte over Hallager vejle og videre til Gjøl, som har været en ø i stenalderhavet. Vi kørte til Gjøl havn, hvor nogen stod af og andre kørte med bussen op til brugsen for at handle. I havnen voksede

Kokleare

Cochlearia danica

Kokleare Cochlearia danica

Da indkøbsholdet kom tilbage, kørte vi mod Ulvedybet. I 1919 byggede man en 3 km lang dæmning mellem Øland og Gjøl og skabte samtidig hermed et stort fuglereservat. Det blev fredet i 1930. Her så vi mange fugle og blev mere end gennemblæst af den stride vind, der fik frit løb. Det blev besluttet, at vi ikke skulle indtage frokosten her, men finde et sted, hvor vi kunne være i læ for eventuelle regnbyger. Men først skulle vi udforske lokaliteterne.

Gjølbjerget og Ulvedybet

På nordsiden af Limfjorden, ved Gjøl ligger ulvedybet – en stor, lavvandet brakvandsø med tilhørende enge, et af Danmarks bedste fugleområder. Ulvedybet er et vildtreservat på 822 ha, hvoraf de 605 er åbent vandområde. Det er afskåret fra Limfjorden med en 2 km lang dæmning, opført med det formål at hindre idelige oversvømmelser af lavtliggende landbrugsarealer. Fuglelivet kan iagttages flere steder i området. Den bedste oversigt får man fra Gjølbjerget (16 m) på østsiden, helt ude ved fjorden.

Udsigten fra Gjølbjerget

Vild Kørvel
 Alm. Tjærenellike
 Eng-Brandbæger
 Dunet Vejbred
 Strand-Vejbred
 Lancet Vejbred
 Havtorn

Anthriscus sylvestris
Lychnis viscaria
Senecio jacobaea
Plantago media
Plantago maritima
Plantago lanceolata
Hippophaë rhamnoides

Alm. Tjærenellike *Lychnis viscaria*

Gemserod
 Humle-Sneglebælg
 Håret Høgeurt
 Strand-Engelskgræs

Doronicum
Medicago lupulina
Pilosella officinarum ssp. officinarum
Armeria maritime ssp. maritime

Knold Ranunkel
Smalbladet Vikke
Alm. Husløg
Kornet Stenbræk
Læge-Kokleare
Alm. Syre
Tørst

Ranunculus bulbosus
Vicia angustifolia var. *angustifolia*
Sempervivum tectorum
Saxifraga granulata
Cochlearia officinalis
Rumex acetosa ssp. *acetosa*
Frangula alnus

Vi kørte videre langs med Ulvedybet et stykke, og fuglefolkene fortalte hvad de så undervejs

Rødben
Klyder
Hvidklirer
Grågæs
Rørhøg
Fjordterne

Tringa totanus
Recurvirostra avocetta
Tringa nebularia
Anser anser
Circus aeruginosus
Sterna hirunda

Nu kørte vi op til landevej 11 igennem Brovst og videre til Klim, hvor vi kørte th. til Klim bjerge. Vi skulle spise vores frokost i udstillingssalen i Klim Kalkovn.

Klim Kalkovn

Klim Kalkovn er indrettet som et minimuseum. Ovnene var en skaktovn og var i brug indtil 1977. Det er nu den eneste tilbageværende af flere små kalkovne i og omkring Klim, hvor der blev brændt kalk til mørtel, kalkning af huse og til jordforbedring. Skaktovnene blev udkonkurreret af de større roterovne, både hvad angår pris og kvalitet.

Vi blev bænket rundt ved forskellige borde. På væggene var der plancher om blomster, fugle og dyr i området, samt en udstilling om hvordan kalkværket havde fungeret. Efter vi havde spist fortalte

Sigurd lidt mere om kalkværket, kalk og ovnen, og om hvordan de lavede kalkmørtel og læsket kalk.

Frokost pause

Vi lige fik 15 minutter til at se på området. Nogle kiggede på ovne og bygninger. Ved siden af kalkovnen var der en frodig eng, så andre skyndte sig ud på engen. Med lidt hjælp kom vi ind over det elektriske hegn, så vi kunne beundre og fotografere de smukke blomster, bl.a.

Nikkende Kobjælde *Pulsatilla pratensis*

Vår-Vikke *Vicia lathyroides*

Nikkende Kobjælde
Smalbladet Vikke

Pulsatilla pratensis
Vicia angustifolia var. *angustifolia*

Vår-Vikke
Læge-Oksetunge
Døvnælde
Stor-Fladstjerne
Alm. Stedmoderblomst
Eng-Brandbæger

Vicia lathyroides
Anchusa officinalis
Lamium album
Stellaria holostea
Viola tricolor ssp. tricolor
Senecio jacobaea

Vi fik at vide, at **nu** skulle vi til bussen. Men da det samtidig begyndte at småregne, var ikke så vanskeligt at få jaget os inden for denne gang. Vi kørte op på Klim bjerg og så den store kalkgrav fra bussen. Vi måtte ikke komme ud, men Sigurd fortalte, at kalken var dannet af småbitte dyr, som havde levet i vandet for 65-70 millioner år siden. Det var deres kalkskaller, der nu er den store kalkknude som hedder Klim bjerg.

Vi skulle ned til Klim Strand og Grønnestrand, hvor vi skulle se på de pionerarter, som kom og kommer ind på klitheden efter ralgravning.

Grønnestrand

Det er et hede og klitlandskab på hævet havbund med Danmarks største parabelklit, Søndermilen. Den er næsten uden bevoksning på den sydlige halvdel. Syd for vejen mellem Grønnestrand og klim Strand findes i alt fem store parabelklitter.

Lakrød Lav *Cladonia macilienta ssp. floerkeana*

Brungrøn Bægerlav *Cladonia chlorophaea*

Alm. Engelsød
Alm. Stedmoderblomst
Sandskæg
Sand-Star
Hare-Kløver
Hede-Rensdyrlav
Lakrød Lav
Bidende Stenurt
Brungrøn Bægerlav
Flipkrave
Hunde-Viol

Polypodium vulgare
Viola tricolor ssp. tricolor
Corynephorus canescens
Carex arenaria
Trifolium arvense
Cladonia portentosa
Cladonia macilienta ssp. floerkeana
Sedum acre
Cladonia chlorophaea
Teesdalia nudicaulis
Viola canina ssp. canina

Da vi skulle videre herfra fortalte Sigurd om, dengang Frederik den VI skulle ned fra Svineklovene. Da så Frederik ned over Grønnestrand og udbød: ”Dette er Danmarks smukkeste sted”. Ejeren af Strandgården opførte en mindesten med de smukke ord. Stenen har i en årrække stået på gården og været brugt til at binde køer til, der var tyregale. Nu er stenen igen kommet til ære og værdighed. Den står lige efter vejen drejer fra Grønnestrand og op mod Svinkløv Klitplantage. Her skulle vi også lige ud, da det var en god botanisk lokalitet. Vi havde meget lidt tid, og da det igen begyndte at regne, var vi der i meget kort tid, men nåede at se

Bukkeblad
Eng-Kabbeleje
Stinkende-Krageklo
Mose-Pors
Maj-Gøgeurt bl

Menyanthes trifoliata
Caltha palustris ssp. palustris
Ononis spinosa ssp. arvensis
Myrica gale
Dactylorhiza majalis ssp. majalis

Lyngmøllen i Grønnestrand

Nu regnede det endnu mere. Vi kørte forbi den lille smukke lyngmølle, som er en gårdmølle - en jordhollænder - opført i 1886. Den ville det ellers have været interessant at se nærmere på, og få taget et par billeder af men ak-ak. Vi fortsatte op gennem Klitplantagen, hvor vi fra bussen så

Tornblad

Ulex europaeus

Vi parkerede oppe ved Svinklovene, som er det høje og yderste punkt af Svinkløv Klitplantage. Her gik vi lidt rundt og kiggede ned over de stejle bakker. Det var heldigvis igen tørvejr, inden vi gik ind i plantagen.

Svinkløv Klitplantage

Det højdedrag, som Svinkløv ligger på, har været en stor ø i stenalderhavet. Dengang var vandstanden 5-6 meter højere end i dag. Datidens kystskrænter står endnu markant i landskabet især på nordsiden af Svinkløv Plantage, ved Svinklovene og ned gennem Kollerup Plantage. Undergrunden består af skrivekridt, og flere steder er kridtet blottet, bl.a. ved Svinklovene og Slette å. Ovenpå dem igen ligger et flyvesandslag af varierende tykkelse fra århundredes sandflugt. Klinten er gennemskåret af dybe kløfter og er i dag dækket af vegetation. I begyndelsen af århundredet trådet de hvide kridtklinter frem.

Vi gik ned af de sandede stier og et meget trist syn mødte os. Der var fældet utrolig mange graner, p.g.a. Typografbillers angreb på granerne. Der er kun et middel mod ødelæggelse af alle klitplantagerne i området, fældning af de angrebne træer. Det danner virkelig skår i landskabet, og specielle sårbare arter vil forsvinde bl.a.; det område vi besøgte med den lille skønne Linnæa. Den vil ikke kunne overleve, at der blive lysåbent.

Linnæa

Kambregne

Alm. Tyttebær

Hundeviøl

Vår-Gæslingeblomst

Linnaea borealis ssp. borealis

Blechnum spicant var. spicant

Vaccinium vitis-idaea ssp. vitis-idaea

Viola canina ssp. canina

Erophila verna

Nu kørte vi tilbage til Slettestrand. Vi havde lidt tid inden vi skulle spise, så nu var det tid til en kop te. Vi gik over og spiste klokke 18.30. Peter købte en dejlig flaske Pinot Noir. Vi fik flæskesteg, sovs, rødkål, kartofler, tørrede bananer, salat med ekstra skåle med hvidløg og tørrede tomater. Efter vi havde spist, mødtes vi og blev fulgt op ad en brandtrappe til et værelse, hvor vi fik kaffe og te, og til dem, der havde bestilt, var der kage. Hans Henrik Ibfelt viste først billeder fra sidste års tur til Øland og lidt fra denne tur. Senere fra familiens tur til Kenya med nogle meget smukke billeder af dyr og fugle. Igen blev de indsamlede blomster lagt frem til beskuelse. Vi gik over på værelse og nød et ekstra glas rødvin, inden vi gik omkuld.

Linnæa *Linnaea borealis ssp. borealis*

Lørdag den 19/05

Vi vågnede op til regnvejr, men inden vi gik over til morgenmaden, var det klaret op. Da vi kørte efter den gode morgenmad og madpakke-smøringen, var det blevet fuldt solskin, men stadig med masser af vind. Vi kørte forbi Hjortdal kirke med det meget lave kirketårn. Vi fik to forklaringer på hvorfor det var så lavt.

1. version: Det var lavet så dårligt, at man blev nødt til at korte det af.
2. version: Man var bange for at englænderne skulle tage landkending af tårnet. Mon dette var årsagen at det i stedet gik ud over København.

Hjortdal kirke - En af de smukkeste beliggende kirker i Nordjylland. Den har kun et lavt tårn og den virker lille og beskedent. I 1555 blev det bestemt at den skulle nedrives, men sognets beboere protesterede så kraftigt, at kongen ved brev af 2. september 1558 tillod, at "Hjortels Kirke herefter som tilforn maa og skal blive ved magt".

Vi kørte ned mod Vejlerne ad landevej 569 og fra bussen så vi

Gravænder

Tadorna tadorna

inden vi stoppede ved

1. stop. Vejlerne Krap tårnet

Krap tårnet i Vejlerne

Engang i fjern fortid – tilbage i stenalderen – var Vejlerne sunde mellem Limfjorden og Skagerrak. Landet hævede sig, og Vejlerne blev til to lavvandede fjorde i Limfjorden – en østlig og en vestlig. Sådanne områder udfordrede tidligere til landvinding. Et projekt blev planlagt i midten af 1800-tallet. Først i 1876, da et engelsk firma havde erhvervet koncessionen, kom der rigtig gang i arbejdet. Da kvaliteten af det indvundne land ikke svarede til forventningerne, gik arbejdet i stå og

i 1916 ophørte udpumpningen af vand. Men dette arbejde har æren for Vejlernes udseende i dag: seks større søer og fire-fem mindre, en række mere eller mindre våde engarealer, ofte af anselig størrelse - og store rørskove, som dækker 1/3 af arealet. Færdsel i Vejlerne er forbudt. Fuglelivet må betragtes fra vejene og tårnene, Dette lader sig fint gøre, selvom der visse steder er ret stor afstand til de mest værdifulde terræner. Et teleskop er derfor ofte en nødvendighed, hvis man vil have fuldt ornitologisk udbytte af en tur til Vejlerne.

Over stenter

Kær-Fnokurt *Tephrosieris palustris*

Vi gik ned af en 700 meter lang sti gennem et læbælte ud over en eng, over et par stenter til tårnet. På vejen så vi

Engkarse
Eng-Kabbeleje
Vinterkarse

Cardamine pratense ssp. pratense
Caltha palustris ssp. palustris
Barbarea

Fra tårnet
Grågåås
Fiskehejre
Kær-Fnokurt

Anser anser
Ardea cinerea
Tephrosieris palustris

Vejret var rigtig dejligt, så vi nød turen tilbage til bussen. Vi skulle nu ikke køre ret langt bare ned til

2. stop Vejlerne Centralslusen

Naturcentret ligger ved landevej 11. Fugleskjulet giver et overblik over den sydøstlige del af Bygholmengen samt den lavvandede Midtsø, der er en brakvandssø. Der er et informationscenter, hvor man kan læse om Vejlerne og se nogle udstoppede eksemplarer af de fugle, man kan være så heldige at se i Vejlerne.

Vi så bl.a.
Stor kobbersneppe
Klyde
Skeand
Ræv (på jagt)

Limosa limosa
Recurvirostra avosetta
Anas clypeata
Vulpes vulpes

Centralslusen

Da vi havde set os mætte på dette storslåede område, var der igen serveret formiddags te/kaffe med rundstykker. Det blæste så kraftigt, at vi måtte holde på rundstykker og krus for at de ikke skulle blæse væk. Nu kørte vi mod vores sidste stop i Vejlerne. Bussen gjorde et lille stop ud for Glombak søen, hvor vi var så heldige fra bussen at se

Ske-Stork (beslægtet med Ibis)

Platalea leucorodia

Derefter fortsatte vi i højt humør af landevejen. I Øsløs så vi Johan Skjoldborgs fødehjem og videre forbi Tømmerby-kirke, hvor der skulle være en fantastisk udsigt ud over Vejlerne. Vi kom ikke ud før

3. stop Vejlerne, Kærup Holme skjulet

Fra p-pladsen nær de gamle jagthytter ved Han Vejles vesthjørne er der ca. 100 meters gang af Østre landdæmning til skjulet. Længere fremme på dæmningen, som er lukket med bom, ses et gammelt pumpehus, der i 1950'erne ophørte med at fungere. Skjulet kaldes også for Kogleaks-skjulet, fordi det ligger ved Kogleaks-søen. Søen ville i dag have været en lukket monoton tagrørskov, hvis ikke området i årtier var blevet græsset af kreaturer.

Kærup Holme skjulet

Her var meget smukt og vi så

Sortterne

Rørspurv

Dværgmåge

Samt vi hørte den meget dumpe lyd fra

Rørdrum

Chlidonias niger

Emberiza schoenoidus

Larus minutes

Botaurus stellaris

Herfra fortsatte vi den korte vej gennem Frøstrup til Langvad, hvor vi skulle besøge Kirsten Kjærs museum.

Kirsten Kjærs Museum

Frokostpause foran Kirsten Kjærs Museum

Vi startede med at nyde vores medbragte klemmer på en lille terrasse foran museet, hvor vi nød det gode vejr og de skønne omgivelser. Bagefter var der kaffe, som man kunne tage med ind og nyde, mens vi så en lille video-film om Kirsten Kjær og hendes malerier. Hun havde åbenbart været en meget speciel kvinde, fri og lidt fandenivoldsk. Det var nok ikke så let dengang.

Andely

Senere gik vi rundt og så alle hendes malerier, især portrætter. Museet var meget større end man i begyndelsen havde fået indtryk af. Der var også særudstillinger af andre kunstnere, både malere og skulptører. Der var også lidt tid til at gå rundt i haven og se mange af de sjove og anderledes figurer, der var opstillet.

Nu kørte vi af landvej 569 ud mod Lild Klitplantage og videre ud til Bulbjerg, hvor vi blev sat af. Vi gik op på den tidligere observationsbunker yderst på klinten for at nyde udsigten. I bunkeren er der også en lille udstilling, der fortæller om Bulbjergs geologi, om fuglefjeldet, besættelsestiden og kulturhistorien. Herefter skulle vi ned på stranden og for at se Ride kolonien. Der var nogle få, der gik tilbage til bussen og kørte med til opsamlingspunktet.

Bulbjerg

Bulbjerg består af bryozokalk (limsten) dannet i Kridttiden for 75-100 mio. år siden. Ved bevægelser i undergrunden er formationen på dette sted skubbet op til overfladen. Den hårde bryozokalk modstår langt bedre end sand og ler havets erosion – og Bulbjerg er derfor et fremspringende punkt på kysten. Det er 47 meter højt og der er en storslået udsigt, dels over havet, dels over det nærliggende klitlandskab. I havet, ca. 70 meter nord for Bulbjerg, ses resterne af Skarreklit – en strandpille der var 16 m høj. Den forsvandt i havet under en storm i 1978. Bulbjerg er et af Danmarks få fuglefjelde. En pæn koloni af ynglende rider har boet her en årrække. Tidligere rugede de ude på Skarreklit. Desuden begyndte mallebukken i år 2000 også at yngle på Bulbjerg. Der var dog ingen i 2006.

Bunkeren ved Bulbjerg

På vejen ned til stranden så vi bl.a.

Alm. Blåfugl *Polyommatus icarus*

Blodrød Storke­næb *Geranium sanguineum*

Læge Kokleare
Dunet Vejbred
Alm. Bjørneklo
Hulkravet Kodriver
Strand-Engelskgræs
Kornet Stenbræk
Alm. Engelsød
Blodrød Storke­næb
Alm. Blåfugl
Plettet Kongepen bl.
Blæresmælde

Cochlearia officinalis
Plantago media
Heracleum sphondylium ssp. sphondylium
Primula veris
Armeria maritima ssp. maritima
Saxifraga granulata
Polypodium vulgare
Geranium sanguineum
Polyommatus icarus
Hypochoeris maculata
Silene vulgaris var. vulgaris

Fuglefjeldet med Rider *Rissa tridactyla*

Nede på stranden så vi fuglefyldt nedefra, mens vi gik langs med vandet og fotograferede fuglene og klinten. Her kunne vi se, at der var et stort glat felt, hvor der engang var savet sten ud til byggesten.

Rider, en stor koloni

Rissa tridactyla

Bussen var kørt til den anden parkeringsplads, så vi kunne stige ombord og køre videre gennem en spændende plantage. Først ad en cykelrute, højre svinget var temmelig skarpt, men det lykkedes alligevel Solvej at få den store bus rundt om hjørnet. Det var en meget smuk vej at køre i gennem Vester Thorup plantage. Sigurd fortalte om Tankgraven, en flere kilometer lang og 3 meter dyb gravet rende fra krigens tid. Han pegede på en frodig grøn sti, hvor den havde været og fortalte, at der for øvrigt var mange Krondyr i plantagen.

Vi var på vej til dagens sidste stop Thorup strand. Vi parkerede ved kystudstillingen.

Thorup Strand

Thorup strand er en lille fisker by, hvor fiskerne sejler ud direkte fra stranden. Før i tiden fandtes sådanne fiskesteder mange steder på vestkysten. Sidste år sluttede fiskeriet fra Lidl strand, så nu er der kun Thorup Strand som den sidste med 22 kuttere tilbage. De nye regler for fiskerkvoter tilgodeser de meget større kuttere. Nogle forretningsmænd har dog opkøbt kvoter til brug for fiskerne i Thorup, da man vil prøve at bevare denne form for fiskeri.

Efter vi havde været inde og se den fine lille udstilling, gav Sigurd en prøve på sine kryddersnaps, mens han fortalte om fiskerne ved Thorup strand. Vi smagte på snaps lavet på

Mose-Pors blade
Mose-pors han rakler
Klit-Rose

Vi gik ned på stranden og så de mange forskellige både, der ligger direkte på sandstranden. Der lå mange, for fiskeriet er blevet begrænset med kvoter og med alt for få fiskedage. Derfor sejler man ikke ud med mindre, det er rigtig godt vejr. Vi så spillet, som bliver brugt, når bådene skal på land. Kutterne er forstærkede i bunden og de har støtteben, så de kan holde til at blive trukket op på stranden.

Nu var dagen slut og vi kørte tilbage til Slettestrand. Vi slappede lidt på værelset, inden vi skulle over og spise. Denne aften var bordene arrangeret på en anden måde, så i stedet for meget lange borde, var det nu runde mindre borde, mere hyggeligt. Man kunne bedre snakke med alle dem, som sad ved samme bord.

Vi fik to slags oksesteg, en meget rød og en der var stegt i gryde. Den sidste var mere gennemstegt. Dertil ris og salatbord. Vi nød en god flaske rødvin. Mens vi spiste kom ejeren af Feriecenteret og fortalte os, at der var is ad libitum til dessert. Det vakte jubel, så næsten alle nu skulle have dessert. Der var nogen af mændene, som kunne spise rigtig meget is. Senere da vi fik kaffe og te, spurgte Ida-Lykke os alle, en for en, om de ønsker vi havde for foreningen i fremtiden angående foredrag og små og kort ture.

Søndag den 20/05

Efter vi havde fået pakket vores bagage, gik vi en tur ned til Slettestrand, hvor vi så den flotte jernskulptur af en krabbe, der stod dernede. Der var rigtig dejlig, man kan godt forestille sig bunker af mennesker hernede en varm sommerdag. Efter morgenmaden og madpakke smøring var vi klar til at pakke bussen. Vi kørte præcis kl. 9. Det var rigtig flot solskinsvejr og den stærke blæst havde lagt sig.

Vi kørte fra Slettestrand ned til Fjerritslev og videre af landevej 29 mod Aggersundbroen. Fra bussen så vi et stort kalkværk, som laver landbrugskalk. Vi drejede til højre ad 533 mod Løgstør. Undervejs havde Sigurd fortalt om de store oversvømmelser, der havde været i byen dette efterår og forår og om hvor højt vandet havde stået i gaderne. Han fortalte om Løgstør som handelsby i gamle dage, hvor skibene ikke kunne passere sandbanken mellem byen og Boreholm, så de måtte omlastes i byen til fladbundede pramme. I 1855-61 gravedes ved byen den såkaldte Frederik den VII's kanal, der lettede besejlingen af Limfjorden. Kanalen blev lukket i 1913, efter en sejlrende var gravet gennem Løgstør grunde. Man har bevaret trækstierne på begge sider af kanalen, kanalbetjenthuse, fortøjningspæle samt drejebroen.

Vi kørte ind gennem havnen og ned langs den øverste del af Frederik den VII's kanal, tilbage gennem byen og fik udpeget Johan Skjoldborgs æresbolig. Videre ned til Vilsted sø, hvor vi gjorde et kort stop. Solvej kørte ned ad en lang grussti, men en bil som lige havde parkeret på den lille stikvej, ville ikke flytte sig. Solvej måtte igen i gang med at bakke bussen tilbage til landevejen.

Vilsted Sø

Søen er med sine 450 hektar Nordjyllands største sø, genskabt i 2005-2006 efter at have været afvandet i mere end 100 år. Bag genskabelsen af søen står de naturbevarende Aage V. Jensens Fonde, i samarbejde med Nordjyllands Amt og Skov- og naturstyrelsen.

Mens vi gik tilbage mod bussen så vi bl.a.

Småblomstret Gulurt *Amsinckia micrantha*

Krumhals
Blød Storkenæb
Alm. Hejrenæb
Småblomstret Gulurt

Anchusa arvensis
Geranium molle
Erodium cicutarium
Amsinckia micrantha

Da vi kørte videre fortalte Sigurd om Magna Leth, som på Vitskøl Kloster havde lavet en flot krydderurte-have. Hun har udgivet flere bøger om krydderurter og deres anvendelse. Vi fortsatte ad landevej 533 forbi Trend skov og kom til Ertebølle. Vi skulle ikke se køkkenmøddingerne, men i stedet ud til klinten ved Ertebølle Hoved. Sigurd fortalte, at stenmuseet er midlertidigt lukket efter kommunalreformen. For hvem skal nu betale: de nye regioner eller de nye kommuner. Vi parkerede nede i nærheden af klinten, hvor der var en informationsbygning, med en lille spændende udstilling om områdets geologi.

Ertebølle Hoved

I klinten ved Ertebølle Hoved ses i den 20 meter høje kystklint, en isoppresset flage bestående af moler med askelag. Disse lag er fra tertiærtiden og er ca. 55 mill. år gamle. Det lyse, lette moler består af skaller fra kiselalger, der levede i datiden hav. Moleret spalter let på grund af sin lagdeling og er rigt på forsteninger. Aftryk af småfisk, eller planter og insekter skyllet ud fra et nærliggende fastland, er ikke ualmindelige. Fossilerne fortæller om et subtropisk klima. Moler findes kun i egnene omkring Limfjorden. De mørke lag i klinten består af vulkansk aske, og hvert lag svarer til et vulkanudbrud. Der er fundet ca. 200 askelag i moleret, hvoraf de 77 findes ved Ertebølle. Når en askesky spredtes ved et udbrud, sank partiklerne ned gennem luften og vandet og blev aflejret.

Moleret ved Ertebølle er en isoppresset flage, og folderne i askelagene viser at klinten er formet af er isfremstød, der er kommet fra nordøst. Klintens yderste pynt består af ”rødsten”, som er smeltevandsgrus fra istiden. Lagene er hærdnet på grund af jernudfældninger. Rødsten har tidligere været anvendt som bygningssten flere steder omkring Limfjorden.

Den flotte klint beundres

Vi gik ned på stranden for rigtig at kunne se den meget flotte klint. Moler klinten var et fantastisk syn med alle de bugter og bølgelinier. Det viste, at det var gået voldsomt til under istiden. Sigurd fortalte om dens opståen. Vi gik videre og så en svalekoloni og tilbage over en vidunderlig blomstereng. Vi så bl.a.

Kalkskaller i skrænten

Kornet Stenbræk *Saxifraga granulata*

Rundbælg
 Strand-Engelskgræs
 Alm. Femhannet Hønsetarm
 Smalbladet Vikke
 Håret Høgeurt
 Kornet Stenbræk
 Lille gul Kløver
 Knoldet-Ranunkel
 Tusindfryd
 Alm. Hejrenæb
 Dunet Vejbred
 Hyrdetaske

Anthyllis
Armeria maritima ssp. maritima
Cerastium semidecandrum
Vicia angustifolia var. angustifolia
Pilosella officinalis
Saxifraga granulata
Trifolium campestre
Ranunculus bulbosus
Bellis perennis
Erodium cicutarium
Plantago media
Capsella bursa-pastoris

Forstenede Slangestjerner

Da vi kom tilbage til udstillingsbygningen, var der igen arrangeret formiddagskaffe og te med rundstykker. Solen skinnede noget så vidunderligt, så det var svært at løsrive os fra dette dejlige sted. Vi var dog også lige inde og se den spændende udstilling med nogle meget flotte fossil fund.

Nu fortsatte vi mod turens sidste højdepunkt, Lovns Halvø. Vi kørte forbi Hessel museum, som er Danmarks sidste, helt stråttækte herregård, og parkerede på en plads, hvorfra der går både en rød, grøn og blå rute.

Lovns Halvø

Den fredede, meget smukke og særprægede Lovns Halvø skyder sig ud i Limfjorden omgivet af Hvalpsund og Lovns Bredning. Det er halvøens yderste del, der er interessant med sit stærkt bakkede landskab, der er skabt af isen fra sidste istid. Halvøen er gennemskåret af dybe kløfter, som er dannet ved erosion. Her vokser egekrat, der på de mere beskyttede steder når 10 meter i højden. Det er dansk urskov iblandet Småbladet Lind og Bævreasp.

Vi gik ad den blå rute gennem egekrattet og ud til Hvalpsund, hvor vi kunne se de meget smukke skrænter Tønder Thise og se færgen til Hvalpsund by.

Stilk-Eg

Birk

Hassel

Skovsyre

Stor Konval

Stinkende Storke­næb

Drue-Hyld

Burre-Snerre

Småbladet Lind (måske re­likt)

Ask

Stor Fladstjerne

Hvid Anemone

Dag-pragtstjerne

Vedbend

Quercus robur

Betula

Corylus avellana

Oxalis acetosella

Polygonatum multiflorum ssp. multiflorum

Geranium robertianum var. robertianum

Sambucus racemosa var. racemosa

Galium aparine

Tilia cordata

Fraxinus excelsior

Stellaria holostea

Anemone nemorosa

Silene dioica

Hedera helix

Vandrelibel *Libellula quadrimaculata*

Nu var vi ude ved vandet

Eng-Troldurt

Alm. Mjødurt

Pedicularis palustris ssp. palustris

Filipendula vulgaris

Gul Iris
Trævlekrone
Vandrelibel

Iris pseudacorus
Lychnis flos-cuculi
Libellula quadrimaculata

Køerne var meget nysgerrige, men også lidt forsigtige.

Vi fortsatte over nogle smukke bakker, der var græsset af 3 heste, tilbage til parkeringspladsen, hvor der var borde og bænke, så man kunne nyde udsigten over det utrolig smukke landskab. Vi satte os og nød de medbragte klemmer på det sted, der i folderen hedder ”udestue” og igen serverede Sigurd snaps for os, denne gang trukket på

Der nøgles planter og smages på snaps

Mosebølle
Blåbær
Alm. Revling (Sortbær)

Vaccinium uliginosum ssp. uliginosum
Vaccinium myrtillus
Empetrum nigrum ssp. nigrum

Nu holdt Niels Erik en lille takketale for Sigurd, fordi han havde været sådan en spændende guide, og med den enorme lokal-kendskab til hele området, havde gjort turen meget mindeværdig. Desuden fik Sigurd 3 flasker speciel øl fra et sjællandsk bryghus. Han blev hentet af sin kone, så nu kørte vi hjem i hver sin retning.

Sigurd Christensen vores spændende guide.

Nu begyndte den lange hjemtur. Solvej kørte ad landevej 561 til vi kom ind på E45 og derfra videre af E 20. Det gik rask derud af. Lige som vi var kommet over Lillebæltsbroen, kunne Solvej se, at der var kø på motorvejen, så hun drejede fra på afkørsel 58. Her fik vi at vide at vi ikke kunne nå til Hillerød til kl.18. Hun skulle overholde køre-hviletidsbestemmelserne. Derfor blev hun nød til at holde et kvarters pause på denne rastepads, og senere ½ time på Sjælland. Man må indenfor 15 timer max køre 9 timer, og holde 3 x et kvarter, eller som her ¼ og ½ time. Nå, vi fik strukket benene og tog en medbragt kop te. Der var ingen steder, hvor man kunne købe vand eller is. Vi fortsatte den afbrudte tur. I begyndelsen kørte vi af den gamle landevej, men da der åbenbart ikke var sket uheld på motorvejen, men bare var en kraftig hjemrejse trafik efter Kristihimmelfartsferien, kørte Solvej op på E20 igen. Undervejs i bussen skrev fuglegruppe navnene op på de fugle, vi havde set og hørt på turen. Denne liste fik Dagmar.

Den næste pause var efter Slagelse. Da vi trådte ud af bussen, sang Nattergalen lystigt for os fra et lille vandhul i nærheden. Der blev købt kaffe og iskager til at adspredde os med. Ved Ringsted kørte Solvej igen ad landevej 14 og denne gang kørte hun ind gennem Roskilde, en dejlig vej gennem de kønne gader og forbi Vikingemuseet. Vi fortsatte nordpå og Solvej fortalte, at hun havde hørt noget om en speciel sten lige efter Gundsømagle, men at hun ikke kunne huske, hvad det særlige var. Hun udpegede dog stedet. Det er Margrethe-stenen, der ligger lige i nærheden af Margretheskolen.

I folderen over Gundsø kommune står der om ”Margrete-stenen”, at en hulning i stenen ifølge sagnet stammer fra dronning Margrethe den førstes fodaftryk

Vi var i Hillerød ca. kl.19.30, hvor vi efter have fået bagagen, takket for turen og sagt farvel til venner og bekendte, hurtigt skiltes for alle vinde. Det var dejligt at komme hjem og slappe af, men også med bevidstheden om, at vi havde haft en pragtfuld tur.

Fugleliste

Agerhøne
Allike

Perdix perdix
Corvus monedula

Bjerg Vipstjert
Blishøne
Blåmejse
Bogfinke
Bysvale

Motacilla cinerea
Fulica atra
Parus caeruleus
Fringilla coelebs
Delichon urbica

Digesvale
Dobbelt Bekkasin
Dværgfalk
Dværgmåge

Riparia riparia
Gallinago gallinago
Falco columbarius
Larus minutus

Ederfugl
Engpiber

Somateria mollissima
Anthus pratensis

Fasan
Fiskehejre
Fjordterne

Phasianus colchicus
Ardea cinerea
Sterna hirunda

Gransanger
Gravand
Grønbenet Rørhøne
Grønirisk
Gråand
Grå Fluesnapper
Gråkrage
Graspurv
Gråstrubet Lappedykker
Gulbug
Gulspurv
Gærdesanger
Gærdesmutte
Gøg

Phylloscopus collybita
Tadorna Tadorna
Gallinula chloropus
Carduelis chloris
Anas platyrhynchos
Muscicapa striata
Corvus corone cornix
Passer domesticus
Podiceps griseigena
Hippolais icterina
Emberiza citrinella
Sylvia curruca
Troglodytes troglodytes
Cuculus canorus

Havesanger
Havterne
Huldue
Husskade
Hvepsevåge
Hvidklire
Hvid Vipstjert
Hættemåge
Jernspurv

Sylvia borin
Sterna paradisaea
Columba oenas
Pica pica
Pernis apivorus
Tringa nebularia
Motacilla alba
Larus ridibundus
Prunella modularis

Klippedue	<i>Columba livia</i>
Klyde	<i>Recurvirostra avocetta</i>
Knarand	<i>Anas strepera</i>
Knopsvane	<i>Cygnus olor</i>
Kornværbling	<i>Emberiza calandra</i>
Landsvale	<i>Hirundo rustica</i>
Lille Lappedykker	<i>Tachybaptus ruficollis</i>
Løvsanger	<i>Phylloscopus trochilus</i>
Misteldrossel	<i>Turdus viscivorus</i>
Munk	<i>Sylvia atricapilla</i>
Mursejler	<i>Apus apus</i>
Musvit	<i>Parus major</i>
Musvåge	<i>Buteo buteo</i>
Nattergal	<i>Luscinia luscinia</i>
Natravn	<i>Caprimulgus europaeus</i>
Pibeand	<i>Anas penelope</i>
Ravn	<i>Corvus corax</i>
Ride	<i>Rissa tridactyla</i>
Ringdue	<i>Columba palumbus</i>
Rødben	<i>Tringa totanus</i>
Rødhals	<i>Erithacus rubecula</i>
Rødrygget Tornskade	<i>Lanius collurio</i>
Rødstjert	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>
Rørdrum (hørt)	<i>Botaurus stellaris</i>
Rørhøg	<i>Circus aeruginosus</i>
Rørsanger	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>
Rørspurv	<i>Emberiza schoeniclus</i>
Råge	<i>Corvus frugilegus</i>
Sangdrossel	<i>Turdus philomelos</i>
Sanglærke	<i>Alauda arvensis</i>
Sildemåge	<i>Larus fuscus</i>
Sivsanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>
Skarv	<i>Phalacrocorax carbo</i>
Skeand	<i>Anas clypeata</i>
Skestork	<i>Platalea leucorodia</i>
Skovpiber	<i>Anthus trivialis</i>
Skovskade	<i>Garrulus glandarius</i>
Skovspurv	<i>Passer montanus</i>
Solsort	<i>Turdus merula</i>
Sortand	<i>Melanitta nigra</i>
Sortkrage	<i>Cornus corone corone</i>
Sortmejse	<i>Parus ater</i>

Sortterne
Stenpikker
Stenvender
Stillids
Stor Flagspætte
Stor Kobbersneppe
Stor Skallesluger
Stormmåge
Strandskade
Stær
Svartbag
Sølvmåge

Temmincksryle
Toppet Lappedykker
Toppet Skallesluger
Tornirisk
Tornsanger
Trane
Troldand
Tyrkerdue
Tårnfalk
Vandrikse (hørt)
Vendehals
Vibe

Chlidonias niger
Oenanthe oenanthe
Arenaria interpres
Carduelis carduelis
Dendrocopos major
Limosa limosa
Mergus merganser
Larus canus
Haematopus ostralegus
Sturnus vulgaris
Larus marinus
Larus argentatus

Calidris temminckii
Podiceps cristatus
Mergus serrator
Carduelis cannabina
Sylvia communis
Grus grus
Aythya fuligula
Streptopelia decaocto
Falco tinnunculus
Rallus aquaticus
Jynx torquilla
Vanellus vanellus